

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 30 maja 2013 r. *

Dyrektywa 93/13/EWG — Nieuczciwe warunki umowne w umowach konsumenckich — Badanie z urzędu przez sąd krajowy nieuczciwego charakteru warunku umownego — Konsekwencje, jakie powinien wyciągnąć sąd krajowy ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku

W sprawie C-397/11

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Fővárosi Bíróság (Węgry) postanowieniem z dnia 12 lipca 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 27 lipca 2011 r., w postępowaniu:

Erika Jörös

przeciwko

Aegon Magyarország Hitel Zrt.,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Tizzano, prezes izby, M. Ilešič, E. Levits, M. Safjan i M. Berger (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: P. Mengozzi,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu rządu węgierskiego przez K. Szijjártó oraz Z. Fehéra, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu hiszpańskiego przez A. Rubia Gonzáleza, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu Komisji Europejskiej przez M. Owsiany-Hornung oraz przez M. van Beeka oraz V. Kreuschitzę, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

* Język postępowania: węgierski.

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. L 95, s. 29), w szczególności jej art. 6 ust. 1.
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania pomiędzy E. Jörös i Aegon Magyarország Hitel Zrt. (zwaną dalej „Aegon”) w przedmiocie kwot należnych z tytułu zawartej pomiędzy stronami umowy kredytu.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 określa nieuczciwy warunek w następujący sposób:
„Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta”.
- 4 Artykuł 4 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:
„[...] nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w czasie wykonania umowy, do wszelkich okoliczności związanych z wykonaniem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna”.
- 5 Na podstawie art. 5 tej dyrektywy:
„W przypadku umów, w których wszystkie lub niektóre z przedstawianych konsumentowi warunków wyrażone są na piśmie, warunki te muszą zawsze być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem. [...]”.
- 6 Jeżeli chodzi o skutki związane ze stwierdzeniem nieuczciwego charakteru danego warunku, art. 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:
„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”.

Prawo krajowe

Prawo materialne

- 7 Zgodnie z art. 209 ust. 1 a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (ustawy nr IV z 1959 r. – kodeks cywilny, zwanej dalej „kodeksem cywilnym”), obowiązującego w chwili zawarcia spornej w postępowaniu głównym umowy kredytu „nieuczciwymi są ogólny warunek umowny lub postanowienie umowne, które nie były indywidualnie negocjowane, jeżeli z naruszeniem wymogów dobrej wiary i lojalności określają prawa i obowiązki stron wynikające z umowy w sposób jednostronny i nieuzasadniony, ze szkodą dla tej strony, która nie jest autorem warunku lub postanowienia”.

- 8 Artykuł 209/A ust. 2 kodeksu cywilnego przewiduje, że takie warunki są nieważne.
- 9 Zgodnie z art. 2 lit. j) a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999 (II.5.) kormányrendelet [dekretu rządowego nr 18/1999 (II.5) w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich] z dnia 5 lutego 1999 r. (*Magyar Közlöny*, 1999/8) w braku dowodu przeciwnego za nieuczciwe uważa się w szczególności warunki, które zezwalają stronie zawierającej umowę z konsumentem na jednostronną zmianę umowy bez obowiązku podania uzasadnienia, a w szczególności na zwiększenie świadczenia pieniężnego ustalonego w umowie, lub które zezwalają tej stronie na jednostronną zmianę umowy ze słusznej przyczyny wymienionej w umowie, jeżeli w tym przypadku konsument nie ma prawa odstąpić lub wypowiedzieć umowy ze skutkiem natychmiastowym.

Prawo proceduralne

- 10 Zgodnie z art. 3 ust. 2 a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (ustawy nr III z 1952 r. – kodeks postępowania cywilnego, zwanej dalej „kodeksem postępowania cywilnego”) sąd w braku odmiennego przepisu prawa jest związany żądaniami i argumentami przedstawionymi przez strony.
- 11 Zgodnie z art. 23 ust. 1 lit. k) kodeksu postępowania cywilnego pozew zmierzający do stwierdzenia nieważności nieuczciwych warunków umownych na podstawie art. 209/A ust. 2 kodeksu cywilnego należy do właściwości sądów okręgowych.
- 12 Opinia 2/2010/VI.28./PK mieszanej izby cywilnej Legfelsőbb Bíróság (węgierskiego sądu najwyższego) z dnia 28 czerwca 2010 r. w przedmiocie niektórych kwestii proceduralnych dotyczących pozwoń zmierzających do stwierdzenia nieważności, dokonała następujących wyjaśnień:

- „4. a) Sąd powinien brać pod uwagę z urzędu jedynie przypadki oczywistej nieważności, które mogą zostać wykazane w sposób wyraźny na podstawie posiadanych dowodów. [...]
- b) Uwzględnienie z urzędu przypadku nieważności w postępowaniu odwoławczym jest obowiązkowe, jeżeli istnienie podstawy nieważności wynika wyraźnie z dowodów w postępowaniu w pierwszej instancji. [...]
5. a) [...] W sprawie cywilnej sąd jest zasadniczo związany przedstawieniem okoliczności faktycznych znajdujących się w pozwie, przedmiotem pozwu, a tym samym prawem, które strona ma zamiar wykonać. Zgodnie z art. 121 ust. 1 lit. c) kodeksu postępowania cywilnego pozew powinien wskazywać prawo, na które się powołuje, lecz niekoniecznie konkretną podstawę prawną. Okoliczność bycia związanym pozwem nie oznacza zatem, iż sąd jest związany podstawą prawną błędnie podaną przez stronę. Jeżeli okoliczności faktyczne przedstawione przez stronę nadają pozwowi lub powództwu wzajemnemu inną podstawę, sąd może przywrócić rzeczywistą kwalifikację stosunku prawnego.

[...]”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

- 13 W dniu 4 lipca 2007 r. E. Jörös zawarła umowę kredytu z Aegon, węgierską instytucją finansową, na kwotę w przybliżeniu 160 000 franków szwajcarskich (CHF), wypłaconą w forintach węgierskich (HUF), której termin spłaty został ustalony na dzień 15 sierpnia 2024 r.
- 14 Umowa zawarta na podstawie formularza zredagowanego wcześniej przez instytucję finansową przewidywała zapłatę odsetek, których stopa wynosiła 4,5% rocznie w chwili zawarcia umowy, oraz kosztów administracyjnych, których stopa wynosiła w tej samej dacie 2,2% rocznie. Prowizja za

korzystanie wynosząca 1,5% łącznej kwoty kredytu, minimalnie 250 CHF i maksymalnie 1759 CHF, stawała się wymagalna z dniem spłaty. Łączna rzeczywista stopa oprocentowania kredytu wynosiła w ten sposób 7,658%.

- 15 Warunek 3.2 części ogólnej II umowy kredytu zawartej pomiędzy E. Jörös a Aegon stanowił, że kredytodawca miał prawo na koniec każdego roku rozliczeniowego ze skutkiem na kolejny rok rozliczeniowy zmienić kwotę kosztów administracyjnych według tabeli oraz na warunkach określonych przez regulamin wewnętrzny tej instytucji finansowej.
- 16 Warunek 8.2 umowy stanowił, że kredytodawca miał prawo jednostronnej zmiany stopy odsetek lub wysokości innych kosztów przewidzianych w rzeczony umowie, a także wprowadzania nowych rodzajów prowizji i kosztów w przypadku zmiany wydatków związanych z finansowaniem transakcji.
- 17 Warunek 12.2 tej umowy przewidywał, że jeżeli w wyniku zmiany jakiegokolwiek przepisu ustawowego lub wykonawczego lub ponadto zmiany interpretacji tych przepisów Aegon stanąłby wobec nowych wydatków, których nie mógł on przewidzieć w chwili podpisania umowy, kredytobiorca będzie zobowiązany do zapłaty, na wezwanie owej instytucji kwoty, pokrywającej te wydatki, lub alternatywnie, rzeczona instytucja będzie miała prawo jednostronnej zmiany stopy kredytu lub kwoty prowizji.
- 18 Umowa kredytu nie przewiduje w przypadku jednostronnej zmiany przez instytucję finansową prawa kredytobiorcy do odstąpienia ze skutkiem natychmiastowym.
- 19 E. Jörös wniosła pozew przeciwko Aegon, instytucji kredytowej, do Pesti Központi Kerületi Bíróság (sądu rejonu centrum w Peszcie). Powołała się w pozwie na nieważność części umowy kredytowej, zarzucając jej lichwiarski charakter sprzeczny z dobrymi zwyczajami oraz fikcyjny charakter jej postanowień. Niemniej jednak nie wniosła ona do sądu o stwierdzenie częściowej nieważności umowy z powodu nieuczciwego charakteru jej postanowień.
- 20 Pesti Központi Kerületi Bíróság oddalił pozew E. Jörös wyrokiem z dnia 2 grudnia 2010 r. Z uzasadnienia tego wyroku wynika, że E. Jörös nie zdołała wykazać lichwiarskiego, sprzecznego z dobrymi zwyczajami i fikcyjnego charakteru spornych postanowień umowy kredytu.
- 21 E. Jörös odwołała się od tego wyroku do Fővárosi Bíróság (obecnie Fővárosi Törvényszék). Powołała się na nieważność warunków 3.2, 8.1, 8.2 i 12.2 umowy kredytu z tego powodu, że były one w sposób oczywisty sprzeczne z dobrymi zwyczajami w zakresie, w jakim przyznawały wierzycielowi uprawnienie do jednostronnej zmiany warunków umownych i nakazywały one dłużnikowi ponoszenie konsekwencji zmian wprowadzonych przez wierzyciela, na które jednak dłużnik nie miał żadnego wpływu. Podniosła, że w wyniku zmian dokonanych na podstawie tych warunków kwota kredytu oraz ciężar zwrotu wzrosły w takich proporcjach, że nie mogła ona stawić im czoła.
- 22 W tych okolicznościach Fővárosi Bíróság postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
 - „1) Czy sąd krajowy postępuje zgodnie z art. 7 ust. 1 dyrektywy [93/13], jeżeli po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru jednego z ogólnych warunków umownych, do których odnosi się powództwo, bada on kwestię nieważności umowy z tego powodu, nawet jeżeli strony o to wyraźnie nie wniosły?
 - 2) Czy sąd krajowy w sprawie wszczętej przez konsumenta również powinien postąpić w sposób opisany w pytaniu pierwszym, pomimo że co do zasady właściwość dla stwierdzenia nieważności umowy z powodu nieuczciwego charakteru warunków umownych należy nie do sądu rejonowego, lecz do sądu wyższej instancji, jeżeli strona poszkodowana wniosła pozew na tej podstawie?

- 3) W wypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie, czy sąd krajowy orzekając w postępowaniu odwoławczym może rozpatrywać kwestię nieuczciwego charakteru ogólnego warunku umownego, pomimo że kwestia ta nie została podniesiona w pierwszej instancji, a zgodnie z prawem krajowym co do zasady nie można uwzględniać nowych okoliczności faktycznych ani nowych dowodów?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania trzeciego

- 23 Przez pytanie to, które należy rozpatrzyć w pierwszej kolejności, sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy rozpatrujący w postępowaniu odwoławczym spór dotyczący ważności warunków zawartych w umowie zawartej pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem na podstawie przygotowanego wcześniej przez sprzedawcę lub dostawcę formularza, ma prawo do zbadania nieuczciwego charakteru spornych warunków, jeżeli taka podstawa nieważności nie została podniesiona w pierwszej instancji, a według prawa krajowego nie można co do zasady uwzględniać w postępowaniu odwoławczym nowych faktów lub dowodów.
- 24 Tytułem wstępu należy stwierdzić, jak podkreśliła Komisja, że postanowienie odsyłające nie zawiera żadnej wskazówki co do przedstawienia przez strony postępowania głównego w trakcie postępowania odwoławczego nowych okoliczności faktycznych lub nowych dowodów. W zakresie, w jakim trzecie pytanie prejudycjalne powinno być interpretowane w ten sposób, że dotyczy ono częściowo tego, czy sąd odwoławczy rozpatrujący spór dotyczący ważności warunków zawartych w umowie pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem, powinien dopuścić przedstawienie nowych okoliczności faktycznych lub dowodów, owa część pytania jest zatem hipotetyczna i w tym zakresie niedopuszczalna (zob. między innymi analogicznie wyrok z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie C-396/11 Radu, pkt 24).
- 25 W celu udzielenia odpowiedzi na dopuszczalną część pytania należy przypomnieć, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, zgodnie z którym nieuczciwe warunki nie wiążą konsumenta, jest przepisem bezwzględnie obowiązującym, który zmierza do zastąpienia formalnej równowagi praw i obowiązków stron ustanowionej w umowie równowagą rzeczywistą, która przywraca równość tych stron (zob. w szczególności wyroki: z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie C-618/10 Banco Español de Crédito, pkt 40; z dnia 21 lutego 2013 r. w sprawie C-472/11 Banif Plus Bank, pkt 20).
- 26 W celu zapewnienia zamierzonej przez dyrektywę 93/13 ochrony Trybunał podkreślał już wielokrotnie, że wspomniana nierówność między konsumentem a przedsiębiorcą może zostać zrównoważona jedynie poprzez pozytywną interwencję, zewnętrzną wobec stron umowy (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie Banco Español de Crédito, pkt 41; w sprawie Banif Plus Bank, pkt 21 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 27 To w świetle takich rozważań Trybunał orzekł, że z chwilą, w której sąd krajowy dysponuje niezbędnymi w tym celu elementami stanu prawnego i faktycznego, powinien z urzędu ocenić nieuczciwy charakter danego warunku umownego objętego zakresem zastosowania dyrektywy 93/13 i, czyniąc tak, powinien usuwać brak równowagi istniejący pomiędzy konsumentem a przedsiębiorcą (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie Banco Español de Crédito, pkt 42–44; w sprawie Banif Plus Bank, pkt 22–24).
- 28 W konsekwencji rola przyznana w tej dziedzinie przez prawo unijne sądowi krajowemu nie ogranicza się do zwykłej możliwości orzeczenia w przedmiocie ewentualnie nieuczciwego charakteru warunku umownego, ale obejmuje ona także obowiązek zbadania tej kwestii z urzędu, o ile sąd krajowy dysponuje niezbędnymi w tym celu elementami stanu prawnego i faktycznego (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie Banco Español de Crédito, pkt 43; w sprawie Banif Plus Bank, pkt 23).

- 29 Jeżeli chodzi o wykonywanie obowiązków przez sąd krajowy orzekający w postępowaniu odwoławczym, to należy przypomnieć, że w braku regulacji unijnych w tym zakresie procedury postępowania odwoławczego mające na celu zapewnienie ochrony praw jednostek wywodzących się z prawa Unii należą do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady ich autonomii proceduralnej. Niemniej jednak procedury te nie mogą być mniej korzystne od procedur dotyczących podobnych sytuacji w prawie krajowym (zasada równoważności) ani nie mogą czynić wykonywania uprawnień przyznanych przez prawo unijne nadmiernie utrudnionym lub praktycznie niemożliwym (zasada skuteczności) (zob. podobnie ww. wyroki: w sprawie Banco Español de Crédito, pkt 46; w sprawie Banif Plus Bank, pkt 26).
- 30 Jeżeli chodzi o zasadę równoważności, to należy zauważyć, że z zasady tej wynika, że jeżeli sąd krajowy, orzekając w postępowaniu odwoławczym, jest uprawniony lub ma obowiązek oceny z urzędu ważności czynności prawnej w świetle krajowych zasad porządku publicznego nawet wówczas, gdy owa sprzeczność nie została podniesiona w pierwszej instancji, to wówczas powinien on również mieć taką kompetencję w celu oceny z urzędu w świetle kryteriów dyrektywy 93/13 nieuczciwego charakteru warunku umownego mieszczącego się w zakresie zastosowania tej dyrektywy. W przypadku gdy sąd odsyłający ustali, że w sytuacji o charakterze krajowym dysponuje on taką kompetencją, będzie miał on obowiązek wykonania tej kompetencji w sytuacji takiej jak w postępowaniu głównym, w której jest kwestionowane przestrzeganie praw konsumenta wynikających z prawa Unii (zob. podobnie wyroki: z dnia 6 października 2009 r. w sprawie C-40/08 Asturcom Telecomunicaciones, Zb.Orz. s. I-9579, pkt 53, 54; a także z dnia 30 maja 2013 r. w sprawie C-488/11 Asbeek Brusse i de Man Garabito, pkt 45, 46).
- 31 W każdym razie należy stwierdzić, że na podstawie przekazanych akt Trybunał nie dysponuje żadnym dowodem mogącym wzbudzać wątpliwości co do zgodności rzeczonyj zasady z uregulowaniem spornym w postępowaniu głównym.
- 32 W odniesieniu do zasady skuteczności należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału każdy przypadek, w którym należy ocenić kwestię, czy przepis krajowego prawa procesowego powoduje, iż stosowanie prawa Unii staje się niemożliwe lub nadmiernie utrudnione, powinien być oceniany z uwzględnieniem miejsca tego przepisu w całym postępowaniu, trybu tego postępowania oraz jego szczególnych cech w poszczególnych instancjach sądów krajowych (zob. ww. wyrok w sprawie Banco Español de Crédito, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo). Sąd krajowy powinien interpretować i stosować ogół spornych przepisów krajowych, tak aby w jak największym stopniu zapewnić faktyczne wykonanie praw zagwarantowanych w przepisach Unii.
- 33 W niniejszej sprawie z akt sprawy przekazanych Trybunałowi wynika, że zgodnie z pkt 4 lit. b) opinii 2/2010/VI.28./PK wydanej przez mieszany skład izby cywilnej Legfelsőbb Bíróság z dnia 28 czerwca 2010 r. sąd odwoławczy powinien z urzędu uwzględniać przypadki nieważności, jeżeli istnienie podstaw tej nieważności wynika w sposób jasny z okoliczności faktycznych postępowania w pierwszej instancji.
- 34 Punkt 5 lit. a) opinii stanowi również, że jeżeli okoliczności przedstawione przez stronę skarżącą dają pozwowi inną podstawę prawną niż podstawa podniesiona przez stronę, sąd rozpatrujący sprawę może dokonać odpowiedniej zmiany kwalifikacji prawnej wniesionego do niego pozwu.
- 35 Tak jak to podniósł rząd węgierski w piśmie przedłożonym Trybunałowi, z opinii tej można wywnioskować, że w węgierskim systemie prawnym sąd, orzekając w postępowaniu odwoławczym, jest uprawniony, jeżeli dysponuje koniecznymi w tym celu elementami stanu faktycznego i prawnego, do oceny, z urzędu lub poprzez zmianę kwalifikacji podstawy prawnej pozwu, istnienia podstawy nieważności warunku umownego wynikającej z tych elementów nawet wówczas, gdy strona postępowania, która mogła się na nią powołać, nie podniosła tej podstawy nieważności.

- 36 Tak jak to zostało przypomniane w pkt 30 niniejszego wyroku, o ile sąd krajowy orzekający w postępowaniu odwoławczym posiada tę kompetencję w sytuacjach o charakterze krajowym, powinien on wykonywać ją również w sytuacji takiej jak sporna w postępowaniu głównym, w którym jest kwestionowana ochrona praw konsumenta wywodzących się z dyrektywy 93/13.
- 37 W tych okolicznościach należy stwierdzić, że krajowe przepisy proceduralne mające zastosowanie w postępowaniu głównym nie wydają się same w sobie czynić niemożliwą lub nadmiernie uciążliwą ochronę praw, jakie dyrektywa 93/13 przyznaje konsumentowi.
- 38 Z uwagi na powyższe rozważania na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, że dyrektywa 93/13 powinna być interpretowana w ten sposób, że o ile sąd krajowy rozpoznający w postępowaniu odwoławczym spór dotyczący ważności warunków znajdujących się w umowie zawartej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem na podstawie formularza wcześniej przygotowanego przez owego przedsiębiorcę ma prawo zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi do oceny wszystkich podstaw nieważności wynikających w sposób oczywisty z dowodów przedstawionych w pierwszej instancji i, w odpowiednim przypadku, na podstawie ustalonych okoliczności do zmiany kwalifikacji podniesionej podstawy prawnej w celu ustalenia nieważności tych warunków, to powinien on ocenić z urzędu lub poprzez zmianę kwalifikacji podstawy prawnej pozwu nieuczciwy charakter rzeczonych warunków w świetle kryteriów owej dyrektywy.

W przedmiocie pytania pierwszego

- 39 Poprzez pytanie to sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 7 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter danego warunku umownego, może oceniać z urzędu, czy należy stwierdzić nieważność umowy z tego powodu wówczas, gdy strony nie podniosły roszczenia w tym zakresie.
- 40 Jeżeli chodzi o pozwy dotyczące indywidualnego konsumenta, art. 6 ust. 1 pierwsza część zdania pierwszego dyrektywy 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie do ustanowienia, że nieuczciwe warunki „na mocy prawa krajowego [...] nie będą wiążące dla konsumenta”.
- 41 Trybunał interpretował już ten przepis w ten sposób, że sąd krajowy powinien wyciągnąć wszystkie konsekwencje, które zgodnie z prawem krajowym wynikają ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru danego warunku, w celu zapewnienia, że konsument nie będzie nim związany (zob. w szczególności ww. wyroki: w sprawie Banco Español de Crédito, pkt 63; w sprawie Banif Plus Bank, pkt 27). W tym zakresie Trybunał wyjaśnił, że jeżeli sąd krajowy uzna dany warunek umowny za nieuczciwy, ma obowiązek jego niezastosowania, chyba że konsument, po poinformowaniu go przez rzeczony sąd, sprzeciwi się temu (zob. podobnie wyrok z dnia 4 czerwca 2009 r. w sprawie C-243/08 Pannon GSM, Zb.Orz. s. I-4713, pkt 35).
- 42 Z orzecznictwa tego wynika, że pełna skuteczność ochrony przewidzianej przez dyrektywę 93/13 wymaga, aby sąd krajowy, który z urzędu stwierdził nieuczciwy charakter warunku umownego, mógł wyciągnąć wszystkie konsekwencje z tego stwierdzenia, bez czekania na to, aby konsument poinformowany o jego prawach złożył oświadczenie, domagając się stwierdzenia nieważności rzeczonych warunków (zob. podobnie ww. wyroki: w sprawie Banif Plus Bank, pkt 28; a także w sprawie Asbeek Brusse i de Man Garabito, pkt 50).
- 43 Tak jak to orzekł już Trybunał, prawo krajowe takie jak sporne w postępowaniu głównym, przewidując, że warunki uznane za nieuczciwe są nieważne, spełnia wymogi art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 (zob. podobnie wyrok z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie C-472/10 Invitel, pkt 39, 40).

- 44 Sąd krajowy powinien ponadto ocenić wpływ stwierdzenia nieuczciwego charakteru spornego warunku na ważność danej umowy i ustalić, czy rzeczona umowa może dalej istnieć bez tego warunku (zob. podobnie postanowienie z dnia 16 listopada 2010 r. w sprawie C-76/10 Pohotovost', Zb.Orz. s. I-11557, pkt 61).
- 45 W tym zakresie art. 6 ust. 1 in fine dyrektywy 93/13 wskazuje, że „umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków” (wyrok z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie C-453/10 Pereničová i Perenič, pkt 29).
- 46 Tak jak to stwierdził już Trybunał, zamierzony przez prawodawcę Unii w dyrektywie 93/13 cel nie polega na wyeliminowaniu z obrotu wszystkich umów zawierających nieuczciwe warunki, lecz na przywróceniu równowagi między stronami umowy, co do zasady przy jednoczesnym zachowaniu ważności całej umowy (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Pereničová i Perenič, pkt 31).
- 47 Jeśli chodzi o kryteria umożliwiające ocenę tego, czy dana umowa może rzeczywiście nadal obowiązywać bez nieuczciwych warunków, Trybunał orzekł już, że zarówno brzmienie art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, jak i wymogi pewności prawa przy prowadzeniu działalności gospodarczej przemawiają za przyjęciem obiektywnego podejścia przy wykładni tego przepisu (ww. wyrok w sprawie Pereničová i Perenič, pkt 32). Niemniej jednak, ponieważ dyrektywa ta dokonała tylko częściowej i minimalnej harmonizacji przepisów krajowych dotyczących nieuczciwych warunków, nie sprzeciwia się ona zatem możliwości uznania, z poszanowaniem prawa Unii, za nieważną całą umowę zawartą pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem zawierającej jeden lub więcej nieuczciwych warunków, jeśli takie rozwiązanie zapewnia lepszą ochronę konsumenta (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Pereničová i Perenič, pkt 35).
- 48 W związku z tym na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 powinien być interpretowany w ten sposób, że sąd krajowy, który stwierdza nieuczciwy charakter warunku umownego, ma obowiązek, po pierwsze, wyciągnięcia wszystkich konsekwencji wynikających na podstawie prawa krajowego z takiego stwierdzenia bez oczekiwania na wniosek konsumenta w tym zakresie w celu zapewnienia, iż konsument nie będzie związany takim warunkiem, oraz po drugie, oceny co do zasady na podstawie obiektywnych kryteriów, czy dana umowa może dalej istnieć bez takiego warunku.

W przedmiocie pytania drugiego

- 49 Poprzez pytanie to sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy, który stwierdza z urzędu nieuczciwy charakter danego warunku umownego, może badać, czy należy stwierdzić nieważność umowy z tego powodu w sytuacji, gdy zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi pozwy o ustalenie nieważności nieuczciwych warunków umownych należą do właściwości innego organu sądowego.
- 50 W tym zakresie należy stwierdzić, że do porządku prawnego każdego z państw członkowskich należy wyznaczenie sądu właściwego dla rozpoznania sporów, w których kwestionuje się prawa jednostek wynikające z porządku prawnego Unii, przy czym państwa członkowskie są odpowiedzialne za zapewnienie w każdym przypadku rzeczywistej ochrony tych praw. Z tym zastrzeżeniem do Trybunału nie należy interwencja w rozwiązanie problemów właściwości, z jakimi może się wiązać na płaszczyźnie organizacji sądownictwa krajowego kwalifikacja niektórych sytuacji prawnych opartych na prawie Unii (zob. w szczególności wyroki: z dnia 17 września 1997 r. w sprawie C-54/96 Dorsch Consult, Rec. s. I-4961, pkt 40; z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie C-462/99 Connect Austria, Rec. s. I-5197, pkt 35).

- 51 Niemniej jednak, o czym była mowa w pkt 43 i 44 niniejszego wyroku, Trybunał interpretował art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w ten sposób, że sąd krajowy powinien wyciągnąć wszystkie konsekwencje, jakie zgodnie z prawem krajowym wynikają ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku, tak aby zapewnić, iż konsument nie będzie nim związany.
- 52 W tych okolicznościach z wymogów wykładni prawa krajowego zgodnej z dyrektywą i rzeczywistej ochrony praw konsumenta wynika, że do sądu krajowego należy takie zastosowanie krajowych przepisów proceduralnych, aby w miarę możliwości zapewnić rezultat ustalony przez art. 6 ust. 1 tej dyrektywy.
- 53 W związku z tym na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że dyrektywa 93/13 powinna być interpretowana w ten sposób, że sąd krajowy, który z urzędu stwierdza nieuczciwy charakter warunku umownego, powinien w miarę możliwości zastosować krajowe przepisy proceduralne w taki sposób, aby wyciągnąć wszystkie konsekwencje, które na podstawie prawa krajowego wynikają ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru danego warunku, w celu zapewnienia, że konsument nie będzie nim związany.

W przedmiocie kosztów

- 54 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

- 1) Dyrektywę Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że o ile sąd krajowy rozpoznający w postępowaniu odwoławczym spór dotyczący ważności warunków znajdujących się w umowie zawartej pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem na podstawie formularza wcześniej przygotowanego przez owego przedsiębiorcę ma prawo zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi do oceny wszystkich podstaw nieważności wynikających w sposób oczywisty z dowodów przedstawionych w pierwszej instancji i, w odpowiednim przypadku, na podstawie ustalonych okoliczności do zmiany kwalifikacji podniesionej podstawy prawnej w celu ustalenia nieważności tych warunków, to powinien on oceniać z urzędu lub poprzez zmianę kwalifikacji podstawy prawnej pozwu nieuczciwy charakter rzeczonych warunków w świetle kryteriów owej dyrektywy.**
- 2) Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy, który stwierdza nieuczciwy charakter warunku umownego, ma obowiązek, po pierwsze, wyciągnięcia wszystkich konsekwencji wynikających na podstawie prawa krajowego z takiego stwierdzenia bez oczekiwania na wniosek konsumenta w tym zakresie w celu zapewnienia, iż konsument nie będzie związany takim warunkiem, oraz po drugie, oceny co do zasady na podstawie obiektywnych kryteriów, czy dana umowa może dalej istnieć bez takiego warunku.**
- 3) Dyrektywę 93/13 należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy, który z urzędu stwierdza nieuczciwy charakter warunku umownego, powinien w miarę możliwości zastosować krajowe przepisy proceduralne w taki sposób, aby wyciągnąć wszystkie konsekwencje, które na podstawie prawa krajowego wynikają ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru danego warunku, w celu zapewnienia, że konsument nie będzie nim związany.**

Podpisy